

A black and white photograph of a man sitting on a hospital bed, looking out a window. The room is dimly lit, and the man's reflection is visible on the floor. The title 'De dubbele bodem' is overlaid in large orange letters at the top.

De dubbele bodem

WAO-ers voelen zich bedreigd in hun bestaan. Uitkeringen gaan omlaag, de bijverdienregels zijn veranderd en de uitkeringsduur van de WAO is beperkt tot maximaal vijf jaar.

Bovendien moeten alle WAO-ers onder de vijftig jaar een herbeoordeling ondergaan.

Onzekerheid alom. Vast & Zeker sprak met een keuringsarts, een arbeidsdeskundige en een lid van het WAO-Beraad. Over de (on-)menselijkheid van de nieuwe WAO-wetgeving.

*Tekst : Lucas van der Hoeven
Fotografie: Tony Stone*

van de herkeuring

"Vast & Zeker"; 1995, maart; p. 18-21.

Het is bijna niet uit te leggen, zo ingewikkeld zijn de nieuwe regels. Zelfs sociaal consulenten raken het spoor bijster,' zo opent de staf-arbeidsdeskundige van het GAK Utrecht, de heer R.J. van der Brugge, het gesprek. 'Daarnaast hebben wij weinig voorlichtingsmateriaal verspreid. Er zijn voortdurend veranderingen opgetreden, waardoor het voorlichtingsmateriaal snel verouderd. Bovendien ging het ons allereerst om de correcte uitvoering van de TBA-regelgeving.' (TBA staat voor: Terugdringing Beroep op de Arbeidsongeschiktheidswet - red.) De media hebben zich op deze lacune gestort en dat resulteerde in nogal wat negatieve berichtgeving. Hoe staat het met de uitvoering van de herkeuringen? Van der Brugge: 'De WAO is een verzekering tegen loonschade, die werknemers oplopen als gevolg van ziekte. Stel dat een boekhouder als gevolg van een auto ongeluk een dwarslaesie oploopt. Na verloop van enige tijd kan hij als boekhouder weer aan de slag. Hij is niet langer meer arbeidsongeschikt. Wel moet zijn arbeidsplaats misschien worden aangepast. Dat kan gebeuren op grond van de AAW (Algemene Arbeidsongeschiktheids Wet) of de WAGW (Wet Arbeid Gehandicapte Werknemers). Voorzieningen in de leefsituatie thuis kunnen worden verstrekt vanuit de Wet Voorzieningen Gehandicapten, die de gemeenten moeten uitvoeren'.

MEDISCHE KEURINGEN

Verzekeringsgeneeskundigen (keuringsartsen) stellen het "belastbaarheidspatroon" (wat kan hij lichamelijk en psychisch nog aan) van de WAO'ers vast. 'De medische keuringseisen zijn niet strenger dan vroeger. Wel wordt van artsen een meer inzichtelijke onderbouwing van de keuringen gevraagd. Het is onterecht dat de keurende artsen de schuld krijgen van de vaak lagere WAO-uitkering die het gevolg kan zijn van veranderende wetgeving. Met name bij de beoordeling door arbeidsdeskundigen zijn deze veranderingen in de wetgeving van

invloed,' zegt mevrouw A.D.C. Huijsmans als staf-verzekeringsgeneeskundige aan het GAK Utrecht verbonden. 'Bij medische objectiviteit gaat het erom dat er een eenduidige relatie bestaat tussen de aandoening en de uitval uit het arbeidsproces. Er moet worden nagegaan of de ziekte misschien alleen in de beleving van de betrokkenen bestaat, of dat het - kortom - psychosociale klachten betreft. Daarnaast houden de keurende artsen geen rekening met sociale- of arbeidsmarktoverwegingen. De beoordelend arts moet vaststellen welke soort handelingen een cliënt nog wel en welke hij niet meer kan verrichten. Dat is relatief eenvoudig als het een duidelijk ziektebeeld betreft. Bij verschijnselen als chronische pijn, chronisch moeheidssyndroom (ook wel ME genoemd) en whiplash is dat natuurlijk moeilijker. Het is in deze gevallen echter ook mogelijk om een cliënt arbeidsongeschikt te verklaren. Het blijft immers een individuele beoordeling. Als de betrokkene het niet eens is met de genomen beslissing, kan deze in beroep gaan bij een rechter. Het hele berekeningssysteem is een tandje hoger gezet,' vervolgt Huijsmans. 'De keuring en normering voor vorm en inhoud van de rapportage leiden juist tot een grotere toetsbaarheid. Hoe je als arts tot een bepaalde beslissing komt, is nu controleerbaar voor leken, mede door de toegenomen uniformiteit.' Aan de hand van een scoringslijst waarbij een cliënts lichamelijke en psychische belastbaarheid wordt gemeten, wordt zijn arbeidsgeschiktheid bepaald. Huijsmans: 'Daarbij letten wij minder op sociale beperkingen, die worden dan ook nog nauwelijks meegenomen in de eindbeoordeling.' Drs. A.G.M. van den Hout is medewerker van de BWN (Belangenvereniging WAO/AAW Nijmegen). Hij geeft een aantal kritische opmerkingen. 'Er heeft een omslag in de medische keuringen plaatsgevonden. Deze keuringen moeten de aanwezigheid van een ziekte "objectief" vaststellen. Dat gebeurt door middel van Röntgenfoto's, bloed- en lichamelijk onderzoek. Het lichame-

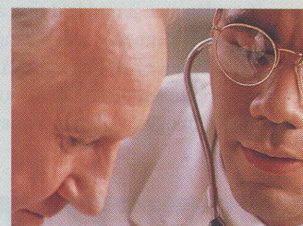
lijk lijden moet technisch aantoonbaar zijn. Bij sommige ziekten bestaat echter (nog) geen aantoonbaar anatomisch lijden, zoals het chronisch moeheidssyndroom en whiplash. Vroegen keuringsartsen voorheen naar wat je niet meer kon, dan willen zij nu juist weten wat je nog wél kunt. Misschien willen de artsen geen tweede maal de schuld krijgen van de grote toeloop op de WAO, zoals in de parlementaire enquête gebeurde. Nu werkt de uitvoering dus meer in het kader van de wet in plaats van in het voordeel van de mensen. De keuringsartsen hanteren een scoringslijst met 28 punten. Op grond van de uitslag komen zij tot een diagnose over wat je mankeert. Ook stellen zij de belastbaarheid vast. Zodoende probeert de GMD een productienorm (de inzetbaarheid van de WAO'er) vast te leggen.'

ARBEIDSGESCHIKTHEID

Arbeidsdeskundigen onderzoeken welke functies een WAO'er nog zou kunnen vervullen en hoeveel hij daarmee zou kunnen verdienen. Van der Brugge verhaalt van vroeger: 'toen was het "stoer" om naast een uitkering bij te klussen. Maatschappelijk wordt dit niet meer geaccepteerd. De opvatting "wie niet werkt, zal ook niet eten" is meer van deze tijd. De ernst van de ziekte speelt feitelijk geen rol of het nu om overspannenheid of om de gevolgen van een auto-ongeluk gaat. Kortom: er wordt vooral gelet op wat iemand maximaal nog zou kunnen verrichten of verdienen. Dat is de essentiële verandering. Als cliënten hun eigen werk niet meer aan kunnen, betekent dat nog niet dat zij geen ander werk meer kunnen verrichten. Dat er misschien te weinig banen zijn, is voor een arbeidsongeschiktheidskeuring niet van belang. Daarvoor dient de Werkloosheidswet en eventueel de Bijstandswetgeving. De financiële problematiek waarin cliënten als gevolg van deze regels komen, wil ik niet bagatelliseren. In het verleden is de WAO als afvloeiingsregeling gebruikt voor

DE HARDE CIJFERS

In 1994 kregen circa 70.000 mensen, allen jonger dan 35 jaar, een herkeuring. In juli 1994 waren de resultaten van 13.684 mensen jonger dan 29 jaar bekend.

Van hen behield 46% het arbeidsgeschiktheidspercentage. Bij 1,7% werd het percentage verhoogd en bij 8,7% verlaagd. Bij 43,6% van de herkeuringen werd vastgesteld dat van arbeidsongeschiktheid niet langer meer sprake was. Het hoge aantal geschiktheidsverklaringen is niet alleen een gevolg van de nieuwe regels. Tot de leeftijd van 30 jaar wordt normaliter een omvangrijk aantal uitkeringen beëindigd vanwege herstel. Daarom verwacht de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid dat de herkeuringsmaatregelen bij ongeveer 21% van de AWW/WAO-gerechtigden tot een aanpassing zal leiden. Van de nieuwe gevallen wordt verwacht dat omstreeks de helft bij het einde van de wachttijd geen uitkering zal krijgen. Dat lag voor het invoeren van de maatregel op zo'n 30%.

Bron: Antwoord van staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer J. Wallage, d.d. 8 augustus 1994 op vragen van het Tweede Kamerlid Marijnissen over de WAO-herkeuringen.

Vervolg van pagina 19

overtolligen bij reorganisaties of voor werklozen, die iets mankeerden.

PASSENDE ARBEID

Stafarbeidsdeskundige Van der Brugge legt uit wat het criterium "passende arbeid" vroeger inhield en nu inhoudt. 'Vóór 1 augustus 1993 verstond men hieronder: arbeid op ongeveer hetzelfde niveau als voor de uitval door ziekte. Alle arbeid is ingedeeld in zeven niveaus waarvan de laagste staat voor ongeschoolde arbeid en de hoogste voor universitair gevormden. Voor een cliënt moesten destijds minstens vijf functies met gemiddeld tien arbeidsplaatsen kunnen worden aangewezen, die hij of zij nog zouden kunnen vervullen om de WAO-uitkering te mogen verlaten. Vanaf

augustus 1993 is het voldoende indien er drie functies met gemiddeld tien arbeidsplaatsen kunnen worden gevonden. Tevens moet daarbij worden gelet op functies waarin zoveel mogelijk kan worden verdiend. Het is niet meer van belang wat het niveau van deze functies is. Er wordt simpelweg gekeken naar welke arbeid je lichamenlijk en psychisch nog kunt verrichten. Het arbeidsverleden speelt geen rol. Neem bijvoorbeeld een chef van een garage met een laag opleidingsniveau en een maandinkomen van f 4.500,-. Hij zou eventueel wel geschikt zijn voor administratief werk of als verkoper/receptionist. Hij zou in deze functies zo'n f 3.000,- per maand kunnen verdienen. De loonschade bedraagt dan f 1.500,-. Dit is zo'n 30% van zijn oorspronkelijke loon en dus wordt hij ingedeeld in de arbeidsongeschiktheidsklasse van tussen de 25

en 35%. Stel dat hij in de nieuwe functie maar f 2.600,- zou kunnen verdienen, dan is de loonschade f 1.900,-. Dit is dan ongeveer 40% van het oorspronkelijke loon met indeling in de klasse 35 tot 45% het gevolg. Ook zou hij dan dus een hogere uitkering ontvangen, terwijl de medische situatie exact hetzelfde blijft.' Wat je nog kunt verdienen is dus bepalend voor de arbeidsongeschiktheidsklasse waarin je wordt ingedeeld en de hoogte van de uitkering. Van der Brugge betreurt het dat er te weinig werk voor iedereen is. Hij zegt: 'Desalniettemin vond 25% van de hergekeurden uit de periode mei - november van dit jaar een andere functie. Wij hebben tot december 1994 in de regio Utrecht 1.313 mensen jonger dan 35 jaar herkeurd. Voor 63 % van hen bleef de situatie ongewijzigd, terwijl 0,2% in een hogere arbeidsklasse terecht kwam en 37% in een lagere. Van

deze groep werden 159 cliënten doorverwezen aan de bemiddelings-eenheid van het GAK. Van hen reageerden er 71 positief op een uitnodiging voor verdere hulp bij bemiddeling. Uiteindelijk vonden twintig van hen een passende functie. In totaal (nieuwe WAO'ers en herkeurden) werden 976 mensen voor bemiddeling aangemeld. Hier van reageerden er 585 op de oproep, 245 mensen vonden inmiddels een passende baan.'

Drs. A.G.M. van den Hout (BWN) reageert hier als volgt op: 'De score van de arbeidsgeschiktheid wordt door een computer vergeleken met 7.000 andere functies, van loempia-vouwer tot administratief medewerker. Uit de computer rollen dan drie functies met de hoogste loonwaarde, die overeenstemt met de 'rest-capaciteit' van de WAO'er. Theoretisch wordt een bouwvakker met versleten rug dan in staat gevonden om licht administratief werk te doen. Vergeeten wordt echter dat hij er geen vooropleiding voor heeft, de (regionale) arbeidsmarkt geen vacatures kent en de persoon zelf misschien helemaal geen affiniteit met zo'n functie heeft. Na het vaststellen van het percentage van de arbeidsgeschiktheid door de arbeidsdeskundige, wordt de cliënt doorgestuurd naar de afdeling arbeidsbemiddeling. Die vertellen hun klant dan dat zij met de functies die hij theoretisch zou kunnen vervullen niets kunnen beginnen. Zij hebben te maken met de regionale arbeidsmarkt, waar opleidings- en ervaringseisen een doorslaggevende rol spelen. Bovendien is het absurd om vast te stellen wat iemand nog kan, terwijl er feitelijk géén banen beschikbaar zijn,' aldus Van den Hout.

WAO'ER MET WHIPLASH

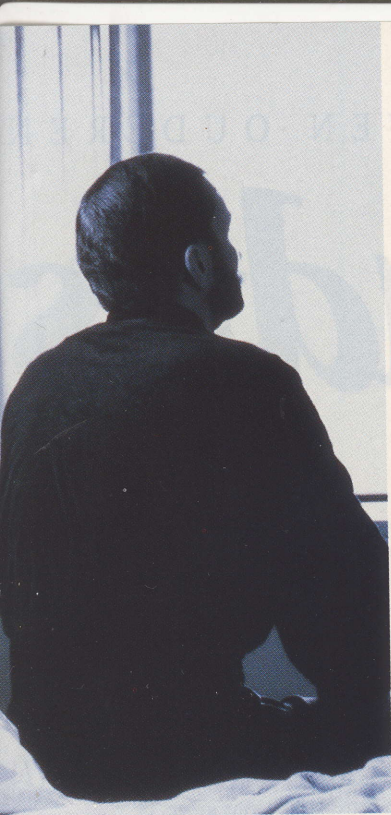
Mijnheer Jansen werkt als vrachtwagenchauffeur. In 1986 is hij betrokken bij een ongeval. Hij wordt van achteren aangereden en heeft sindsdien last van zijn maag en 'whiplash-achtige' klachten. Na een periode in de ziektewet probeert hij zijn werkzaamheden te hervatten, maar dat lukt niet. In de loop van 1987 wordt de heer Jansen voor 80 tot 100% arbeidsongeschikt verklaard. Na een jaar vindt er opnieuw een medisch onderzoek plaats. De arts stelt een belastbaarheidspatroon op, op grond waarvan Jansen gedeeltelijk arbeidsgeschiktheid wordt geacht. De arbeidsdeskundige stelt vast welke 'passende en in billijkheid op te dragen functies' de heer Jansen nog zou kunnen vervullen. Daarbij houdt hij geen rekening met de vraag of er vacatures voor die posities beschikbaar zijn. De gemiddelde verdiensten in de geselecteerde functies (vulmachinebediende, etiketteerder, printmonteur, parkeergaragemedewerker, bedradingsmonteur) bedragen f 2.050,- bruto per maand. Als beroepschauffeur verdiende de heer Jansen f 2.975,-. Een verschil van 31%. Hij wordt vervol-

gens ingedeeld in een arbeidsongeschiktheidsklasse van 25 tot 35%. Daarbij hoort een uitkering van 21% van het loon als chauffeur. Voor het overige deel van 65% moet hij een NWW-uitkering (Nieuwe Werkeloosheids Wet) aanvragen. Na twee jaar arbeidsongeschiktheid ontslaat zijn werkgever hem omdat deze niet in redelijkheid tot een werk-inpassing kon komen. De heer Jansen wordt dan voorgedragen voor bemiddeling bij de GMD (Gemeenschappelijke Medische Dienst). Via hen vindt hij na een half jaar passend werk. Na twee weken krijgt hij last van dezelfde whiplash-klachten. Er volgt opnieuw een medisch onderzoek, waarbij de belastbaarheid dezelfde blijkt. Opnieuw volgt er een NWW-uitkering en bemiddeling. Na enige maanden meldt de heer Jansen zich ziek vanwege knieklachten. De verzekeringsgeneeskundige stelt vast dat het belastbaarheidspercentage van Jansen is gedaald en dus moet de arbeidsdeskundige hem opnieuw indelen. De arbeidsdeskundige vindt nu andere vergelijkbare functies, maar met dezelfde salarismogelijkheden. De mogelijkheden voor Jansen om een

bepaald loon te verdienen zijn dus onveranderd en dus blijft hij voor 25 tot 35% arbeidsongeschikt. In september 1994 gaat het GMD over tot een herbeoordeling op grond van de TBA. Uit het medisch onderzoek komt geen wijziging van de belastbaarheid naar voren. Opnieuw stelt de GMD een belastbaarheidspatroon op. Uit de functie-analyse komt naar voren dat Jansen eventueel een beroep als machinebankwerker, produktie-medewerker van een bottelarij of extrusie-operateur zou kunnen vervullen. Daarmee zou hij theoretisch f 3.425,- kunnen verdienen. Als chauffeur zou hij inmiddels f 3.855,- verdienen. Het verschil tussen beide salarissen bedraagt 11%. Zijn arbeidsongeschiktheidspercentage daalt nu dus tot onder de 15% en daarmee vervalt zijn recht op een gedeeltelijke uitkering van de WAO. De heer Jansen kan nu alleen nog een NWW-uitkering aanvragen voor een beperkte tijd en zal daarna zijn aangewezen op een bijstandsuitkering van omstreeks f 1.500,- bruto per maand. Daarvan moeten hij, zijn vrouw en twee kinderen zien te leven. Geen vetpot dus.

PSYCHISCH LEED

'Voor de betrokkenen is de herbeoordeling vaak een afknapper. Sommige zitten al zo'n tien jaar in de WAO en hebben zich met hun lot verzoend. Nu zij deels toch weer 'valide' worden gekeurd, krijgen zij het gevoel dat zij er dus onterecht in zaten. Terwijl hun sociale omgeving meent gelijk te krijgen: 'zie je wel dat zij nog kunnen werken!' Wat velen vergeten is dat de WAO vaak werd toegekend bij bedrijfssluitingen en reorganisaties. Vaak was er vrijwel geen enkele functie beschikbaar in economisch slechtere tijden. De WAO'ers die zo lang niet meer actief deelnamen aan het arbeidsproces, zullen zich dus nog maar heel moeilijk kunnen aanpassen als

zij opnieuw aan de slag moeten. Nog even afgezien van de vraag of er überhaupt wel vacatures zijn.' In een rapport van de Nationale Commissie voor Chronisch Ziekten van juli 1994 over "de WAO/AAW (her-)keuringen en herintredingen" staat te lezen, dat onder meer de bejegening van de keurende artsen de commotie onder de cliënten heeft veroorzaakt. Van den Hout reageert: 'Keuringsartsen zien de uitvoering van de huidige wetgeving niet meer zo zitten. Zij zoeken andere banen of reageren hun onvrede of hulpeloosheid af. Het aantal cliënten dat "bot" wordt behandeld neemt toe, keuringen worden summier of slordig uitgevoerd. Velen van hen realiseren zich niet wat voor een psychisch leed zij veroorzaken. De mensen voelen zich achteraf zwaar in hun menselijke waardigheid aangetast. Hun ziekte wordt technisch vertaald, waarbij geen rekening wordt gehouden met de eigen leefomgeving en het aanpassingsproces, dat het leven van een uitkering vergt.'

In een reactie op de mening van Van den Hout, geeft mevrouw Huijsmans toe 'dat er veel klachten zijn geweest, ook over de bejegening. Dit is niet los te zien van de "slecht nieuws gesprekken" die in toenemende mate een gevolg zijn van de veranderende wetgeving. Zo'n gesprek over de verlaging of het niet toekennen van een WAO-uitkering heeft voor de cliënt altijd een negatieve lading. Dit wordt vaak - niet onbegrijpelijk - door de cliënt toegeschreven aan de bejegening van artsen tegen cliënten. Hoe vaker dit soort gesprekken worden gevoerd, hoe meer de negatieve lading ervan naar voren wordt gebracht. De

perspublicaties zijn er een goed voorbeeld van. Uiteraard krijgt de omgang met cliënten de volle aandacht van GAK-medewerkers.'

SCHRIJNENDE GEVALLEN

Over de schrijnende gevallen zegt Van den Hout: 'Ik ken mensen die de auto de deur uit hebben gedaan, maar voor de meesten komt het veel harder aan als zij niet meer voor hun kinderen kunnen doen, wat zij deden. Daarnaast bestaan er ook héél nare situaties. Als de man al enige tijd in de WAO zit, zie je vaak dat de partner gaat bijverdienen om het ontstane verschil op te vangen. Als na een herschatting de betreffende man na afloop van een werkloosheidsuitkering voor dat deel is aangewezen op de bijstand, dan telt bij die berekening het door de vrouw verdiende inkomen mee. Vooral bij 45- tot 50-jarigen zie je die problemen.'

Van den Hout benadrukt dat hij niet tegen het herkeuren is, maar wel de manier waarop dat plaatsvindt. 'Ik vind het schandelijk,' zegt hij, 'dat er door de overheid nauwelijks banen voor deze groep worden geschapen. Let wel: het gaat om een groep van 360.000 herbeoordeelde "gevallen". Daarvan worden er misschien wel 200.000 (deels) arbeidsgeschikt verklaard. Laten wij niet vergeten dat de meeste WAO'ers best willen gaan werken, als zij het aankunnen. Maar het zal wel extra moeite kosten ook van werkgevers om dat voor elkaar te krijgen. De meesten willen echt graag weer aan de slag. Alleen ontbreken de banen helaas en daarom is het onjuist wat er nu met hen gebeurt.'

WAT JE WEL EN NIET MOET DOEN

Het WAO-platform raadt aan om nooit alleen naar een herkeuring te gaan, want:

- 1) dan kun je tenminste met iemand erover napraten en het verwerken;
- 2) je voelt je minder afhankelijk (stress, huilen);
- 3) je wordt beleefder behandeld. Zonodig gaan medewerkers van het platform mee. ◀

*Voorlichting en informatie bij:
WAO-Vereniging Utrecht
Balijelaan 2a, 3521 GR Utrecht
Tel.: 030 - 880012
WAO-groep Nijmegen
Groesbeekseweg 34, 6524 DC
Nijmegen Tel.: 080 - 238800*